

da je čutil svoj bližnji konec, se je z divjo strastnostjo zagnal na delo, vedno bolj zavestno oblikoval svojo lastno podobo in se zmerom trdneje zraščal z domačo zemljo, hoteč doseči tisto popolno spojitve z ljudstvom, iz katerega je izšel in ki mu je bila vselej ideal. Zdelo se je že, da se je ti prvi stopnji popolnosti močno približal. Najvišji vrhunec se mu je videl že skoro pred njim. Še malo, pa bo dosežen.

Prišlo je drugače — smrt mu je iztrgala čopič iz rok in prekrižala vse misli visokoleteče. Omahnil je sredi dela, izčrpan do kraja. Slovensko slikarstvo je izgubilo stremečega umetnika, Škofja Loka pa najzvestejšega sina, ki jo je z vso silo srca in duha tako goreče občudoval, tako zvesto ljubil in neutrudno slavil.

IZ SLIKARSTVA IN KIPARSTVA

K. DOBIDA

FRANJO STIPLOVŠEK

Stiplovškovo ime je tesno povezano s početki našega mladega slikarskega rodu, ki je po vojni nastopil v Klubu mladih. Sicer je bil že takrat zmerom na skrajni desnici in ga je le bolj osebni stik vezal s tovariši, ki so prisegali na zastavo ekspresionizma, pozneje so se pa tudi te vezi razrahljale in kmalu se je umaknil v ozadje, razstavljal le izjemoma, nekaj let sem pa sploh ne več. Ko je sredi septembra priredil kolektivno razstavo, ki je bila obenem vsaj deloma tudi retrospektiva, je skoraj presenetil javnost.

Razstava je iznova pokazala, da je Stiplovšek rojen grafik in da mu je grafika najbližji, morda celo edini primerni izrazni način. Ves njegov način opazovanja, ki vidni svet razkraja in razstavlja v kar najbolj preproste sestavine, predvsem geometrična telesa, ga nujno usposablja za grafika. Predmeti so mu svetli ali temni liki, jasno omejeni, trdno in pregledno postavljeni v prostor, skoro telesno otipljivi. Ves sestav je skrbno premišljen, gradnja razumsko točna in pravilna.

Stiplovškovi lesorezi sodijo med najboljše, kar se je doslej ustvarilo v tej tehniki, ki zahteva toliko znanja, vztrajnosti in predvsem ljubezni. Med najbolj znanimi so listi iz obeh zbirk »Stari Maribor«, iz leta 1924. in 1927. Mnogo teh je bilo razstavljenih. Ob primerjanju teh in kasnejših lesorezov je bilo videti silen napredek. Medtem ko se je sprva posluževal skoraj izključno samo trdih kontrastov črnih in belih ploskev, postaja kmalu svobodnejši, izraža določeno razpoloženje s prehodi, s toni in skrbno preudarjenimi odtenki svetlobnih jakosti. Od čistega, snažno črno-belega lesoreza je prišel do slikovitosti. Med listi iz druge mariborske zbirke, še več pa med zadnjimi, jih je mnogo, ki so res bogati v izrazu in polni svojrskega občutja.

Značilna je njegova ljubezen do preproste skrite lepote starinskih ulic in zapuščenih mestnih kotičkov, kjer ga miče igra senc s svetlobo. Samo res umetniška natura more občutiti ta čar. Tudi Stiplovška-slikarja enako močno zanimajo posamezne stavbe, ulice majhnih podeželskih mest, da jih neprenehoma ponavlja, kakor da ga mičejo samo stavbarski elementi s svojimi prvinskimi oblikami. Toda teh predlogov ne obnavlja samó, temveč jih s prav umetniško suverenostjo sestavlja v nove skupine, v nek sicer nerealen, a zato nič manj resničen svet z lastno zakonitostjo, ki ga sicer v življenju nikjer ni in ga pozna samo

umetnik — čeprav pravi, da so to podobe iz Krškega ali iz Kostanjevice ali od nekod drugod.

Razen lesorezov in zanimivih risb je Stiplovšek razstavil več oljnih slik, med njimi nekaj starejših del. Nekaj pokrajin — če je sploh dopusten ta naziv, saj prave pokrajine skoraj ni bilo — kaže še rahel ekspresionističen nadih. To so podobe kakor brez zraka in svetlobe, močno neživljenjske. Označuje jih zamolkla nabreklost, izmaličene oblike, pretirana plastičnost. Izhodišče jim je povsod risba, tako da učinkujejo samo z obris in svetlobnimi kontrasti, medtem ko je barvi dodeljena pri zgodnejših delih le drugotna vloga. Med novejšimi jih je pa več, ki kažejo nepričakovan napredek. Slikarjev razvoj gre v smeri poglobitve barvnega občutja, vidno se oprošča spon »nove stvarnosti« in še starejših slogov. Slike postajajo svetlejše, zračnejše in tudi resničnejše. Prodira že osebnost, celo čustvenost se že pojavlja. Ponekod je opaziti skoro romantično nastrojenje, ki daje podobam resnično toplino. Medtem ko so bila Stiplovškova dela prej v svoji suhi in trezni stvarnosti samo zanimiva, postajajo zdaj zaradi osebnega izraza toplejša, da človeka ganejo in priklenejo.

Svojčas je Stiplovšek mnogo portretiral in v smislu tedanjega pojmovanja prav dobro. Kar je zdaj pokazal oljnih portretov, so bili slikarsko bolj krhki in skoraj trdi, po življenjski izraznosti pa krepki. Marsikateri je poln res močne ekspresivnosti, da se spomnimo le kar govorečega portreta zdravnika.

Lepo število let in dolgo dobo truda in studija so obsegala dela na razstavi. Pokazala so, kako se je umetnik razvijal, koliko je pridobil ta čas, obenem pa tudi, kako je v bistvu ostal sebi zvest. Na najstarejših in na poslednjih delih so iste njegove temeljne poteze: umirjenost, preudarnost, malce hladna odličnost, poštenost, predvsem pa iskrena toplina plemenite človečnosti. Stiplovšek je vzor marljivega in vestnega delavca, ki ne išče praznih efektov, ki mu je umetnost res poklic, ne služba. Zaradi teh stvarnih in človeških lastnosti bo njegovo delo, zlasti grafično, obstalo, ko ne bo že niti sledu več o marsikateri danes na ves glas slavljene sodobni umetnini, ki je bila samo — sodobna.

RAZSTAVA NEODVISNIH

Začetek oktobra je Klub neodvisnih priredil v Jakopičevem paviljonu razstavo. Že doslej so bile vse prireditve te umetniške skupine predmet splošnega zanimanja, ker so predstavile javnosti vrsto res sposobnih mlajših umetnikov, ta je pa vzbudila še posebno pozornost. Kar pri nji vzbuja splošno presenečenje, je enotnost hotenja udeležencev, kakor da je med njimi več notranje sorodnosti kot le vzporednost, ki je nasledek sličnih razmer, istega kraja in časa. Ta skupni značaj se kaže najbolj v izrazito poudarjeni težnji po neposrednem barvnem izživljanju, po pristni slikarski neobremenjenosti z idejami in tendencami, po zgolj čutnem odnošaju do sveta, ki je tem slikarjem sinteza barvnih odnošajev.

Take notranje skupinske strnjenosti v slovenskem povojnem slikarstvu že dolgo ne poznamo. Sicer so précej po vojni nastopale ideološko še mnogo bolj povezane skupine, toda v bistvu so bili to le posamezniki, zbrani okoli ene, dveh močnejših osebnosti. V resnici so bili to čisto različni značaji s povsem ločenimi hotenji, ki jih je družila le privlačna moč osrednje osebnosti in pa časovni umetnostni programi.

Zdaj vidimo v skupini teh »neodvisnih« večje število mladih umetnikov, ki imajo ostro izražen skupen ideal in skupno smer. Očitno je, da je tudi njim vzor